

Universitätsbibliothek Wuppertal

Renati Des-Cartes Principia Philosophiae

Descartes, René

Amstelodami, 1664

De Deo

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1384](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1384)

quæ intelligentia cernimus, quàm quæ his corporeis oculis semper cum pituitâ bellum gerentibus: unde etiam ait Solil. l. 1. c. 4. sensus se in geometrico negotio quasi navim expertum esse. *Nam cum, inquit, ipsi me ad locum quo tendebam pervexerint, ubi eos dimisi, & jam in solo positus cæpi cogitatione ista volvere, diu mihi vestigia titubârunt: quare citius mihi videtur in terra posse navigari, quàm geometriam sensibus percipi, quamvis primò discentes aliquantum adjuvare videatur.*

D E D E O.

Prioris de existentia Dei demonstrationis, quam in Meditatione 3. author explicat, duæ sunt partes, prior est quod Deus sit, siquidem ejus idea in me sit: posterior est, quod ego habens talem ideam non possim esse nisi à Deo.

Circa priorem partem id unum mihi non probatur, quod cum Vir Cl. asseruisset non nisi in judiciis falsitatem propriè reperiri, paulò post tamen admittat ideas non formaliter quidem, sed materialiter falsas esse posse, quod ab ejus principiis dissonum mihi videtur.

Sed vereor ut in re obscurissima animi mei sensa satis dilucidè possim explicare: res exemplo clatior fiet. *Si, inquit, frigus sit tantum privatio caloris, idea frigoris quæ illud mihi tanquam rem positivam representat, materialiter falsa erit.*

Imò si frigus sit tantum privatio, nulla poterit dari frigoris idea quæ illud mihi tanquam rem positivam representet, & Judicium hîc ab authore cum idea confunditur.

Quid enim est idea frigoris? frigus ipsum, quatenus est objectivè in intellectu: at si frigus sit privatio, non potest esse objectivè intellectu per ideam, cujus esse objectivum sit ens positivum: Ergo sit frigus si tantum privatio, nunquam illius poterit esse idea positiva, & proinde nulla, quæ materialiter falsa sit.

Confirmatur eodem argumento quo probat Vir Cl. ideam entis infiniti non posse non esse veram. nam quamvis fingi possit tale ens non existere, non tamen fingi potest ejus ideam nihil reale mihi exhibere.

Ira planè de omni ideâ positivâ dici potest: nam quamvis fingi possit frigus, quod arbitror idea positiva repræsentari, non esse positivum; non tamen fingi potest ideam positivam nihil reale, & positivum mihi exhibere cum idea positiva non dicatur secundum esse quod habet tanquàm modus cogitandi, eo enim modo omnes positivæ essent: sed ab esse objectivo quod continet, & menti nostræ exhibet: potest ergo illa idea non esse frigidis idea, sed non potest esse falsa.

Sed, inquires, eo ipso falsa est quod non est frigidis idea; imo iudicium tuum falsum, si illam iudicas esse frigidis ideam: ipsa verò in te verissima. Sicut idea Dei ne materialiter quidem falsa dici debet, quamvis illam quis possit transferre ad rem quæ non sit Deus, sicut fecerunt idololatræ.

Denique illa frigidis idea, quam dicis materialiter falsam esse, quid mentitur exhibet? Privationem? ergo verâ est, ens positivum? ergo non est frigidis idea: & præterea quæ causâ illius entis positive objectivi, unde fieri vis, ut materialiter falsa sit illa idea *Ego*, inquit, *quatenus à nihilo sum*: Ergo esse objectivum positivum alicujus ideæ à nihilo esse potest, quod præcipua Cl. Viri fundamenta convellit.

Sed pergamus ad posteriores demonstrationes parrem, qua quaeritur, *utrum ipse habens ideam entis infiniti ab alio esse possim quam ab ente infinito, & præsertim utrum à me ipso?* Contendit Vir Cl. me à me ipso esse non posse, eo quòd *si mihi ipse esse darem, darem etiam omnes perfectiones, quarum ideam in me esse animadverto*. Sed reponit acutè Theologus: *Esse à se non positive sumi debet, sed negative, ut sit, idem quod non esse ab alio*. Nunc verò, inquit, *si aliquid à se est, id est non ab alio, quomodo probem illud omnia complecti & esse infinitum, jam enim non audio si dicas: si à se est, sibi facile omnia dedisset: nec enim à se est ut à causo, nec sibi ante prævius fuit, ut ante deligeret, quod esset postmodum*.

Ut hoc argumentum dissolvat contendit Vir Cl. *esse à se non negative, sed positive debere sumi, etiam quantum ad Deum spectat, ita ut Deus quodam modo idem præstet respectu sui ipsius quod causa efficiens respectu sui effectus quod sanè durum mihi videtur, & falsum*.

Itaque partim cum Viro Cl. consentio, partim ab illo dissentio, fateor enim non posse me à me ipso esse nisi positivè, nego verò idem de Deo dici debere, imo arbitror manifestam esse contradictionem quod aliquid sit à seipso positivè & tanquam à causâ. unde idem efficio quod author noster; sed aliâ planè viâ, in hunc scilicet modum.

Ut à me ipso essem, deberem à me ipso esse positivè, & tanquam à causâ; ergo fieri non potest ut à me ipso sim; hujus syllogismi propositionem probant viri rationes ex eo desumptæ, quod cum temporis partes à se mutuo sejungi possint, ex eo quod sim, *non sequatur me futurum, nisi aliqua causa me quasi rursus efficiat singulis momentis.*

Quod verò adsumptionem attinet, illam arbitror ad eò clarâ esse lumine naturali, ut vix probari possit nisi nugatoriè notum probando per minus notum. Imo illius veritatem Author videtur agnovisse, cum apertè inficiari ausus non est, hæc n. quælo verba pensentur in responsione ad Theologum.

Non dixi, inquit, impossibile esse ut aliquid sit causa efficiens sui ipsius, etsi enim apertè id verum sit, quando restringitur efficientis significatio ad illas causas quæ sunt effectibus tempore priores, vel quæ ab ipsis sunt diversa, non tamen videtur in hac questione ita esse restringenda, quia lumen naturale non dicitur ad rationem efficientis requiri ut tempore prior sit suo effectui.

Optimè quantum ad prius membrum, sed cur omissam posterius, nec additum idem lumen naturale non dicitur ad rationem efficientis requiri, ut diversa sit à suo effectui, nisi quia per lumen ipsum naturale id asserere non licebat?

Et sanè cum effectus omnis à causâ dependeat à causâ esse suum accipiat, nonne clarum est idem à seipso dependere non posse, idem à seipso suum esse accipere non posse?

Præterea causa omnis est effectus causa, & effectus causæ effectus, & proinde mutua est inter causam & effectum habitudo: at habitudo non nisi duorum est.

Deinde concipi sine absurditate non potest rem aliquam accipere esse, & tamen illud idem esse habere priusquam conceperimus illud jam accepisse. At istud contingeret, si notiones cau-

ſæ & effectus eidem rei respectu ſui ipſius tribueremus. Quæ eſt enim notio cauſæ? dans eſſe. quæ notio effectus? accipere eſſe. Prior eſt autem natura cauſæ notio, quàm notio effectus.

Jam verò concipere non poſſumus rem aliquam ſub notione cauſæ ut dantem eſſe, niſi illam concipiamus habere eſſe. nemo enim dat quod non habet; Ergo prius rem conciperemus habere eſſe, quàm conciperemus illud eam accepiffe; & tamen in eo qui accipit, prius eſt accipere quàm habere.

Aliter ea ratio formari poteſt; nemo dat quod non habet, ergo nemo poteſt ſibi dare eſſe niſi qui jam illud eſſe habeat: ſi autem jam habet, ut quid ſibi illud daret.

Denique aſſerit lumine naturali notum eſſe creationem à conſervatione ſolâ ratione diſtingui; At eodem lumine naturali notum eſt nil ſeipſum creare poſſe; ergo nec ſeipſum conſervare.

Verum ſi à theſi generalis ad hypotheſim de Deo ſpecialem deſcendamus, res adhuc meo iudicio manifeſtior erit, Deum à ſeipſo *poſitive* eſſe non poſſe, ſed tantum *negative*; id eſt non ab alio.

Ac primum quidem id patet ex ratione quam aſſert V. C. ad probandum ſi corpus *à ſe ſit*, debere à ſeipſo eſſe *poſitive*. *Temporis enim*, inquit, *partes alia ab aliis non pendet, nec proinde ex eo quod illud corpus ſupponatur ad hoc uſque tempus à ſe fuiſſe, id eſt ſine cauſa, hoc ſufficit ut etiam in poſterum ſit futurum, niſi aliqua potentia in eo ſit ipſum continuo veluti reproducens.*

At tantum abeſt ut hæc ratio in ente ſummè perfectò, ſive infinito locum habere poſſit, quin potius contrarium ob contrarias cauſas evidenter deduci poſſit: in ideâ enim entis infiniti continetur, quod ejus duratio ſit etiam infinita, ſcilicet nullis clauſa limitibus, ac proinde indiviſibilis, permanens, tota ſimul, & in quâ non niſi per errorem & intellectus noſtri imperfectionem concipi poſſit prius, & poſterius.

Unde manifeſtè ſequitur concipi non poſſe Ens infinitum vel per momentum exiſtere, quin ſimul concipiatur & ſemper extiſſe, & in æternum exiſtentiam habiturum, (quod Author ipſe alicubi docet) ut proinde vanum ſit quærere cur in eſſe perſeveret.

Imò ut frequenter docet Augustinus (quo nemo unquam post authores sacros dignius & sublimius de Deo locutus est) in Deo nullum est vel fuisse vel futurum esse, sed semper esse, ut hinc evidentius appareat non nisi cum absurditate quæri posse, cur Deus in esse perseveret, cum hæc quæstio manifestè involvat prius & posterius, præteritum & futurum, quæ ab Entis infiniti notione excludi debent.

Præterea Deus à se esse *positive* cogitari non potest quasi seipsum primò produxerit, fuisse enim antequam esset, sed tantum (ut sapius declarat Author) quia se revera conservat.

At in ens infinitum conservatio non magis cadit quàm prima productio, quid enim quæso conservatio, nisi continua quædam rei reproductio, unde conservatio omnis supponit primam productionem; & propterea nomen ipsum continuationis, sicut & conservationis, potentialitatem quandam involvit, Ens autem infinitum actus est purissimus sine ulla potentialitate.

Concludamus igitur concipi non posse Deum esse à seipso *positive*, nisi per imperfectionem nostri intellectus, Deum instar rerum creaturarum concipientis; quod magis adhuc constabit aliâ ratione.

Causa efficiens rei alicujus non quæritur nisi ratione existentia, non verò ratione essentia; verbi gratia, si triangulum conspicio, causam efficientem quæram per quam factum sit ut hic triangulus existeret, sed causam efficientem sine absurditate non quæram, cur triangulus habeat tres angulos æquales duobus rectis; & id quærenti non bene responderetur per causam efficientem, sed id tantum quia ea est natura trianguli; unde Mathematici, quia de sui objecti existentia non agunt, nihil demonstrant per efficientem, & finem. At non minus est de essentia entis infiniti quòd existat, imò etiam, si velis, quod in esse perseveret, quam de essentia trianguli habere tres angulos æquales duobus rectis; ergo sicut quærenti cur triangulus tres angulos æquales duobus rectis habeat, responderi non debet per causam efficientem, sed dicendum solummodò eam esse æternam & immutabilem trianguli naturam: ita quærenti cur Deus sit, vel in esse perseveret, nulla vel in Deo, vel extra Deum causa efficiens, vel quasi causa efficiens (de re enim,

enim, non de nomine disputo) quærenda est, sed id unum pro ratione afferendum, quia ea est natura entis summè perfecti.

Unde ad id quod ait Vir. Cl. dictare lumen naturæ nullam rem existere de quâ non liceat petere cur existat, sive in ejus causam efficientem inquirere; aut si non habeat, cur illa non indigeat, postulare? Respondeo petenti cur Deus existat, non per causam efficientem respondendum esse, sed nihil aliud, quàm quia Deus est, seu Ens infinitum: & in ejus causam efficientem inquirenti, respondendum, causa efficienti non indigere: & rursum percontanti cur illa non indigeat, respondendum, quia ens infinitum est, cujus existentia est sua essentia: ea enim solummodo causa efficienti indigere, in quibus existentiam actualem ab essentiâ distinguere licet.

Quamobrem corruunt quæ verbis citatis subjungit. Adcò, inquit, *ut si putarem nullam rem idem quodammodo esse posse erga seipsam quod est causa efficiens erga effectum, tantùm abest ut inde concluderem aliquam esse causam primam, quin è contra ejus ipsius, quæ vocaretur prima, causam rursus inquirerem; & ita nunquam ad ullam omnium primam devenirem.*

Imo verò si putarem cujuscumque rei causam efficientem, vel quasi efficientem esse quærendam, cujuscumque rei assignatæ causam ab eâ diversam inquirerem, cum evidentissimum mihi sit nihil ullo modo erga seipsam esse posse, quod est causa efficiens erga effectum.

Monendus verò mihi videtur ut hæc attentè, diligenterque consideret, quia certò scio vix ullum Theologum reperiri posse, qui non eâ propositione ostendatur, Quod Deus à seipso sit *positivè*, & tanquam à causâ.

Unicus mihi restat scrupulus, quomodo circulus ab eo non committatur, dum ait, *non aliter nobis constare quæ à nobis clarè & distinctè percipiuntur, verè esse, quàm quia Deus est.*

At nobis constare non potest Deum esse, nisi quia id à nobis clarè, & evidenter percipitur, ergo priusquam nobis constet Deum esse, nobis constare debet verum esse quodcunque à nobis clarè & evidenter percipitur.

Addo quod exciderat, falsum mihi videri quod pro certo affir-

mat Vir Cl. *nihil in se quatenus est res cogitans, esse posse, cuius conscia non sit*; per se enim, quatenus est res cogitans, nihil aliud intelligit quàm mentem suam, quatenus à corpore distincta est. At quis non videt multa in mente esse posse, quorum mens conscia non sit; mens infantis in matris utero habet vim cogitandi, at ejus conscia non est; mitto innumera similia.

De iis quæ Theologos morari possunt.

VT rædiosum sermonem aliquando absolvam, libet hîc brevitati consulere, & res potiùs indicare, quàm de iis accuratius disputare.

PRIMUM vereor ne quosdam offendat liberior hæc Philosophandi ratio, quâ omnia revocantur in dubium: & sanè Author ipse fatetur in Methodo, mediocribus ingeniis hanc viam esse periculofam: fateor tamen hanc invidiam in synopsi mitigari.

Verumtamen haud scio an aliqua præfatiunculâ hæc Meditatio præmuniri debeat, qua significetur de iis rebus seriò non dubitari, sed ut iis aliquantisper sepositis quæ vel *minimam, & hyperbolicam*, ut Author ipse vocat alio in loco, *dubitandi occasionem* reliquant, aliquid ita firmum, & stabile reperiri possit, ut de eo ne pervicacissimo quidem liceat vel tantillum dubitare. Vnde etiam fit, ut loco illorum verborum *quod cum Authorem meæ originis ignorarem*, reponendum censerem, *ignorare me fingerem*.

In Meditatione 4. de Vero & Falso multas ob causas, quas longum esset recensere, vehementer optarem, ut in ipsa Meditatione, vel in Synopsi duo significaret.

Primum est, se, dum causam erroris inquirat, de illo potissimum fatagere qui committitur dijudicatione veri & falsi, non autem de illo qui contingit in persequutione boni & mali.

Cum enim prius illud sufficiat ad Authoris institutum & scopum: & quæ hîc dicuntur de causa erroris, in gravissimas objectiones incidant, si etiam ad posterius caput se extendant, prudentia nisi fallor exigit, & flagitat docendi ordo, cujus Author noster amantissimus est, ut quæcunque ad rem non faciunt, & alter-

alterationibus ansam præbere possunt, omittantur, ne dum lector de superfluis inutiliter jurgatur, à necessariorum perceptione retardetur.

Alterum quod Authorem nostrum indicare velim, est, se, dum asserit nulli nos rei assentiri debere, nisi quam clarè & distinctè noverimus, de iis tantùm rebus agere quæ ad disciplinas spectant, & sub intelligentiam cadunt, non verò de iis quæ ad fidem pertinent, & ad vitam agendam: Itaque se damnare opinantium temeritatem, non prudenter credentium persuasionem.

Tria enim sunt, ut sapienter monet B. Augustinus de utilit. credendi c. 15. velut finitima sibi in animis hominum distinctione dignissima: Intelligere, credere, opinari.

Intelligit, qui certâ ratione aliquid comprehendit. Credit, qui gravi aliqua autoritate commotus verum esse arbitratur etiam quod certa ratione non comprehendit: opinatur, qui quod nesciat se scire existimat.

Opinari autem duas ob res turpissimum est: quod ediscere non potest qui sibi jam se scire persuasit, se modo illud disci potest, & per se ipsa temeritas non bene affecti animi signum est.

Quod intelligimus igitur, debemus rationi: quod credimus, auctoritati; quod opinamur, errori. Hæc dicta sunt ut intelligeremus nos retentâ fide, illarum etiam rerum quas nondum comprehendimus, à temeritate opinantium vindicari.

Nam qui dicunt nihil esse credendum, nisi quod scimus, id unum cavent nomen opinionationis, quod fatendum est turpe ac miserrimum: sed si quis diligenter consideret plurimum interesse, utrum se scire quis putet, an quod nescire se intelligit, credat aliqua autoritate commotus, profectò erroris & inhumanitatis, atque superbie crimen vitabit.

Et paulò post, c. 12. subjungit. Multa possunt afferri quibus ostendatur, nihil omninò humana societatis incolume remanere, si nihil credere statuerimus quod non potuerimus tenere perceptum. Huc usque August.

Quanti momenti sit Virum C. hæc distinguere, ne multi hoc tempore ad impietatem proclives, illius verbus ad everisionem fidei abuti possint, ipse facilè pro sua prudentia judicabit.

Verùm quod maximè Theologis offendiculo fore prævideo est, quod secundum Viri Cl. dogmata, salva & integra remanere non posse videantur, quæ de sacro sanctis altaris mysteriis docet Ecclesia.

Fide enim credimus ablata ab Encharistico pane panis substantia, sola illic accidentia remanere : ea autem sunt extensio, figura, color, odor, sapor, aliæque sensiles qualitates.

Qualitates sensiles nullas esse putat Vir. Cl. sed tantummodo varias corpusculorum nobis adjacentium motiones, quibus varias illas impressiones percipimus, quas de inde coloris, saporis, odoris nominibus appellamus : restant ergo figura, extensio, mobilitas. At negat Author facultates illas absque aliquâ substantiâ cui insint posse intelligi, nec proinde etiam absque illâ existere : quod etiam repetit in responsione ad Theologum.

Nec agnoscit inter illas affectiones, & substantiam, distinctionem nisi formalem, quæ sufficere non videtur ut quæ sic distinguuntur, à se invicem etiam divinitus separentur.

Non dubito quin quâ pietate est vir Clarissimus id attentè diligenterque perpendat, & summo sibi studio judicet incumbendum, ne cum Dei causam adversus impios agere meditatur, fidei illius autoritate fundatæ, & cujus beneficio immortalem illam vitam, quam hominibus persuadendam suscepit, se consecuturum sperat, aliquâ in re periculum creâsse videatur.

Responsio ad Quartas Objectiones.

Non potuissim optare magis perspicacem, nec simul magis officiosum scripti mei examinatore, quàm illum esse experior, cujus animadversiones ad me misisti ; tam humaniter enim mecum agit, ut ipsum & mihi, & causæ favere facillè percipiam, & nihilominus tam accuratè illaque oppugnat circumspexit tamque intimè pervidit, ut sperem etiam in reliquis nihil ejus aciem effugisse, ac præterea tam acutè illa urget quæ judicavit esse minus probanda, ut non verear ne quis existimet illum quicquam gratiæ causâ dissimulasse : ideoque non tam moveor iis quæ objecit, quàm gaudeo quod in pluribus non adversetur.

Respon-